

Đổi mới một số phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương trong chương trình đào tạo trình độ cao đẳng

Võ Thị Thu Hà*, Trần Thị Hoài Thu*, Võ Thị Bảo Nhân*,
Ngô Thị Hồng Hà*, Phạm Thị Thủy*, Trần Hoài Bảo*

*ThS. Trường Cao đẳng Kon Tum

Received: 15/7/2024; Accepted: 22/7/2024; Published: 26/7/2024

Abstract: *Innovating teaching methods for General Biology in the training program at College is not about replacing traditional teaching methods with a series of new teaching methods. In essence, innovating teaching methods is to innovate the way of implementing methods on the basis of fully exploiting the advantages of traditional methods and flexibly applying a number of new methods to maximize the positive, proactive and creative of students. Innovating methods in teaching General Biology requires appropriate conditions in terms of facilities and teaching organization.*

Keywords: *Teaching methods, general biology, training program.*

1. Mở đầu

Môn Sinh học đại cương là môn học bắt buộc trong chương trình đào tạo nhiều chuyên ngành khác nhau ở trình độ Cao đẳng. Vì vậy, đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương là cần thiết nhằm nâng cao chất lượng chương trình đào tạo. Phương pháp giảng dạy khoa học, phù hợp sẽ tạo điều kiện để giảng viên và sinh viên phát huy hết khả năng của mình trong việc truyền đạt, lĩnh hội kiến thức và phát triển tư duy; phương pháp giảng dạy khoa học sẽ làm thay đổi vai trò của giảng viên đồng thời tạo nên sự hứng thú, say mê và sáng tạo của sinh viên. Đổi mới phương pháp giảng dạy “lấy người học làm trung tâm” không có nghĩa là loại trừ phương pháp thuyết giảng. Thực chất đó là sự kết hợp hài hoà nhuần nhuyễn giữa thuyết giảng và đối thoại với mục tiêu phát huy cao độ tính tích cực, năng động, độc lập, sáng tạo của sinh viên. Với phương pháp này yêu cầu giảng viên không chỉ nắm vững những vấn đề cần trình bày mà còn phải rất năng động nhạy bén và sáng tạo ngay trong giờ giảng, trên cơ sở đó giảng viên có thể truyền thụ những vấn đề cần thiết cơ bản đến sinh viên một cách tự nhiên, sinh động và hứng thú.

Đất nước ta đã và đang trên đà phát triển công nghiệp hóa hiện đại hóa, chất lượng nguồn lực con người là vấn đề rất cần được quan tâm. Đổi mới phương pháp giảng dạy là một trong những yêu cầu cấp thiết đối với ngành giáo dục nhằm nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo. Vì vậy, việc đổi mới phương pháp giảng dạy, phát huy tối đa tính tự học,

chủ động và sáng tạo của sinh viên có ý nghĩa quyết định chất lượng dạy và học môn Sinh học đại cương trong chương trình đào tạo trình độ Cao đẳng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sự cần thiết đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương

Đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương thực sự cần thiết. Để đổi mới phương pháp dạy học thì giảng viên phải thực hiện tốt những yêu cầu như: nắm vững các nguyên tắc đổi mới phương pháp giảng dạy, cách thức hướng dẫn sinh viên lựa chọn phương pháp học tập, coi trọng việc tự học; nắm rõ cơ sở vật chất, thiết bị dạy học, tài liệu tham khảo sẵn có ở trong trường để giúp bản thân đổi mới phương pháp giảng dạy; hướng dẫn sinh viên về phương pháp học tập và biết cách tự học, tiếp nhận kiến thức và rèn luyện kỹ năng, tự đánh giá kết quả học tập; tự giác, hứng thú học tập; biết ứng dụng công nghệ thông tin trong giảng dạy để đáp ứng yêu cầu phát triển của xã hội. Do đó, đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo của sinh viên được coi là nhiệm vụ trọng tâm trong nhà trường. Cốt lõi của đổi mới phương pháp dạy học, giảng viên cần phải thay đổi phương pháp giảng dạy theo hướng trang bị cho sinh viên cách tư duy, thuyết trình và tranh luận, biết cách làm việc nhóm, từ đó hình thành cho sinh viên nhu cầu tự học, tự nghiên cứu. Đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương nhằm kích thích tư duy tích cực của sinh viên, tăng cường mối liên hệ ngược giữa người nghe

và người thuyết trình, giảng viên có thể đặt một số câu hỏi “có vấn đề” để sinh viên trả lời ngay tại lớp, thậm chí có thể trao đổi trong nhóm 2 người, hoặc 3 - 4 người ngồi cạnh nhau trước khi giảng viên đưa ra câu trả lời. Giảng viên cũng có thể kết hợp sử dụng phương pháp dạy học theo hướng tiếp cận khoa học, sinh viên được làm quen cách học tập theo lối nghiên cứu: quan sát - đặt câu hỏi - nêu giả thuyết - điều tra - kết quả - kết luận - nhận xét - đặt câu hỏi mới. Giảm bớt giờ diễn giảng trên lớp để tăng thời gian cho sinh viên tự học và tổ chức xêmina. Nếu không đổi mới phương pháp giảng dạy thì không thể nâng cao được chất lượng đào tạo. Đổi mới phương pháp giảng dạy đòi hỏi giảng viên phải biết tự vượt mình, phải đầu tư nhiều công sức cho việc tổ chức quá trình học và tự học, tự nghiên cứu của sinh viên, thông qua sử dụng hợp lý các phương pháp, hình thức dạy học hợp lý.

2.2. Những đổi mới về phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương

2.2.1. Đổi mới phương pháp giảng dạy nhằm phát triển năng lực của sinh viên

Đổi mới phương pháp giảng dạy chuyển từ chương trình giáo dục tiếp cận nội dung sang tiếp cận năng lực của sinh viên, nghĩa là từ chỗ quan tâm việc sinh viên học được cái gì đến chỗ quan tâm sinh viên vận dụng được cái gì qua việc học. Đã chuyển từ phương pháp giảng dạy theo lối “truyền thụ một chiều” sang dạy cách học, cách vận dụng kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành năng lực và phẩm chất. Tăng cường việc học tập trong nhóm, đổi mới quan hệ giảng viên - sinh viên theo hướng cộng tác có ý nghĩa quan trọng nhằm phát triển năng lực xã hội. Phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động của sinh viên, hình thành và phát triển năng lực tự học (sử dụng giáo trình từ thư viện số của nhà trường, nghe, ghi chép, tìm kiếm thông tin trên các trang mạng xã hội...), trên cơ sở đó trau dồi nội dung kiến thức của môn học. Tùy theo mục tiêu, nội dung của từng chương trong chương trình đào tạo môn Sinh học đại cương mà có những hình thức tổ chức thích hợp như: học cá nhân, học nhóm; học trong lớp, học ở ngoài lớp... Cần chuẩn bị tốt về phương pháp đối với các giờ thực hành để đảm bảo yêu cầu rèn luyện kỹ năng thực hành, nâng cao hứng thú cho sinh viên. Cần sử dụng hiệu quả các thiết bị dạy học. Thường sử dụng các đồ dùng dạy học tự làm phù hợp nội dung của môn Sinh học đại cương. Tích cực vận dụng công nghệ thông tin trong dạy học.

2.2.2. Đổi mới phương pháp dạy học theo định hướng phát triển năng lực

Một là, dạy học thông qua tổ chức liên tiếp các

hoạt động học tập, giúp sinh viên tự khám phá những điều chưa biết, chứ không thụ động tiếp thu những tri thức được sắp đặt sẵn. Giảng viên là người tổ chức và chỉ đạo sinh viên tiến hành các hoạt động học tập phát hiện kiến thức mới, vận dụng sáng tạo kiến thức đã biết vào các tình huống học tập hoặc tình huống thực tiễn...

Hai là, chú trọng rèn luyện cho sinh viên biết khai thác các tài liệu học tập, biết cách tự tìm lại những kiến thức đã có, suy luận để tìm tòi và phát hiện kiến thức mới... Định hướng cho sinh viên cách tư duy như phân tích, tổng hợp, đặc biệt hoá, khái quát hoá... để dần dần hình thành và phát triển tiềm năng sáng tạo.

Ba là, tăng cường phối hợp học tập cá thể với học tập hợp tác, lớp học trở thành môi trường giao tiếp giảng viên - sinh viên và sinh viên - sinh viên nhằm vận dụng sự hiểu biết và kinh nghiệm của từng cá nhân, của tập thể trong giải quyết các nhiệm vụ học tập chung.

Bốn là, chú trọng phát triển kỹ năng tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau của sinh viên với nhiều hình thức như theo đáp án mẫu, theo hướng dẫn hoặc tự xác định tiêu chí để có thể phê phán, tìm được nguyên nhân và nêu cách sửa chữa các sai sót.

2.3. Một số biện pháp đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương

2.3.1. Cải tiến các phương pháp dạy học truyền thống

Đổi mới phương pháp giảng dạy không có nghĩa là loại bỏ các phương pháp dạy học truyền thống như thuyết trình, đàm thoại, luyện tập mà cần bắt đầu bằng việc cải tiến để nâng cao hiệu quả và hạn chế nhược điểm của chúng. Để nâng cao hiệu quả của các phương pháp dạy học này bản thân người giảng viên trước hết cần nắm vững những yêu cầu và sử dụng thành thạo các kỹ thuật trong việc chuẩn bị như tiến hành bài lên lớp, kỹ thuật đặt các câu hỏi và xử lý các câu trả lời trong đàm thoại hay kỹ thuật làm mẫu trong các giờ thực hành. Tuy nhiên, các phương pháp dạy học truyền thống có những hạn chế tất yếu vì thế bên cạnh các phương pháp dạy học truyền thống cần kết hợp sử dụng các phương pháp dạy học mới, có thể tăng cường tính tích cực nhận thức của sinh viên trong thuyết trình, đàm thoại theo quan điểm dạy học giải quyết vấn đề.

2.3.2. Kết hợp đa dạng các phương pháp dạy học

Cải tiến nội dung của từng chương trong môn Sinh học đại cương theo hướng kết hợp thuyết trình với hình thức làm việc nhóm, góp phần tích cực hoá hoạt động nhận thức của sinh viên. Tuy nhiên hình thức làm việc nhóm rất đa dạng, không chỉ giới hạn ở

việc giải quyết các nhiệm vụ học tập nhỏ xen kẽ trong bài thuyết trình, mà còn có những hình thức làm việc nhóm giải quyết những nhiệm vụ phức hợp, có thể chiếm một hoặc nhiều tiết học, sử dụng phương pháp chuyên biệt như phương pháp đóng vai. Mặt khác, việc bổ sung dạy học toàn lớp bằng làm việc nhóm xen kẽ trong giờ học mới chỉ cho thấy rõ việc tích cực hóa “bên ngoài” của sinh viên. Muốn đảm bảo việc tích cực hóa “bên trong” cần chú ý đến phương pháp giảng dạy, vận dụng dạy học giải quyết vấn đề và các phương pháp giảng dạy tích cực khác.

2.3.3. Vận dụng dạy học giải quyết vấn đề

Dạy học giải quyết vấn đề là quan điểm dạy học nhằm phát triển năng lực tư duy, khả năng nhận biết và giải quyết vấn đề. Nội dung kiến thức của từng chương trong môn Sinh học đại cương được đặt trong tình huống có vấn đề, những tình huống chứa đựng mâu thuẫn nhận thức, thông qua việc giải quyết vấn đề, giúp sinh viên lĩnh hội tri thức, kỹ năng và phương pháp nhận thức. Dạy học giải quyết vấn đề là con đường cơ bản để phát huy tính tích cực nhận thức của sinh viên, có thể áp dụng trong nhiều hình thức dạy học với những mức độ tự lực khác nhau của sinh viên. Các tình huống có vấn đề là những tình huống khoa học chuyên môn, cũng có thể là những tình huống gắn với thực tiễn. Trong thực tiễn dạy học hiện nay, dạy học giải quyết vấn đề thường chú ý đến những vấn đề khoa học chuyên môn mà ít chú ý hơn đến các vấn đề gắn với thực tiễn.

2.3.4. Tăng cường sử dụng phương tiện dạy học và công nghệ thông tin hợp lý trong hỗ trợ dạy học

Phương tiện dạy học có vai trò quan trọng trong việc đổi mới phương pháp dạy học, nhằm tăng cường tính trực quan và thí nghiệm, thực hành trong dạy học. Hiện nay, việc trang bị các phương tiện dạy học trong nhà trường từng bước được tăng cường. Công nghệ thông tin vừa là nội dung dạy học vừa là phương tiện dạy học hiện đại. Bản thân tôi thường sử dụng các bài giảng điện tử, các phần mềm dạy học như YouCut, TestPro, nhà trường có hệ thống thư viện số kết nối với các trường Đại học khác, v.v...

2.3.5. Sử dụng các kỹ thuật dạy học phát huy tính tích cực và sáng tạo

Kỹ thuật dạy học là những cách thức hành động của giảng viên và sinh viên trong các tình huống hành động nhỏ nhằm thực hiện và điều khiển quá trình dạy học. Chú trọng phát triển và sử dụng các kỹ thuật dạy học phát huy tính tích cực, sáng tạo của người học như “động não”, “tia chớp”, “bê cá”, bản đồ tư duy, kỹ thuật khăn trải bàn, v.v...

2.3.6. Bồi dưỡng phương pháp học tập tích cực cho sinh viên

Phương pháp học tập một cách tự lực đóng vai trò quan trọng trong việc tích cực hoá, phát huy tính sáng tạo của sinh viên. Có những phương pháp nhận thức chung như phương pháp thu thập, xử lý, đánh giá thông tin, phương pháp tổ chức làm việc, phương pháp làm việc nhóm, có những phương pháp học tập chuyên biệt của từng bộ môn. Bằng nhiều hình thức khác nhau, bản thân luôn giới thiệu cho sinh viên các phương pháp học tập khác nhau để sinh viên nhớ sâu các nội dung kiến thức của từng chương trong chương trình đào tạo môn Sinh học đại cương. Đồng thời sinh viên cũng hình thành và phát triển các hoạt động giao lưu, kết nối, tương tác với thực tiễn đời sống để khơi dậy hứng thú học tập, rèn luyện kỹ năng sống, nâng cao hiểu biết về các giá trị văn hóa truyền thống dân tộc và tinh hoa văn hóa thế giới. Từ đó, sinh viên rèn luyện được thói quen tự học, tích cực phát huy tiềm năng và vận dụng hiệu quả những kiến thức, kỹ năng đã được tích lũy tạo tiền đề để phát triển toàn diện nguồn nhân lực trong bối cảnh phát triển của Cách mạng công nghiệp 4.0, hướng tới nền giáo dục Việt Nam hiện đại. Việc đổi mới phương pháp giảng dạy cần phải thực hiện đồng bộ ở các môn học, mô đun trong chương trình đào tạo trình độ Cao đẳng. Đó chính là cơ sở để hình thành và phát triển kỹ năng nghề nghiệp, bồi dưỡng lòng quyết tâm, ý chí tự biết vận dụng những điều đã học vào trong thực tiễn cho sinh viên.

3. Kết luận

Việc đổi mới phương pháp giảng dạy môn Sinh học đại cương trong chương trình đào tạo trình độ Cao đẳng là phù hợp với yêu cầu và xu thế đổi mới giáo dục. Để việc dạy và học có hiệu quả thì cả người dạy lẫn người học cần phải thay đổi tư duy, nhận thức và không ngừng đổi mới phương pháp, cách thức để truyền đạt và lĩnh hội tri thức. Giảng viên tăng cường nghiên cứu khoa học, xây dựng các mô hình học tập gắn với thực tiễn, nghiên cứu các thiết bị tự làm, xây dựng tủ sách lớp học, phát triển văn hóa gắn với hoạt động của các câu lạc bộ khoa học trong trường.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đặng Văn Đức (2005), *Lý luận dạy học đại học*, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [2] Nguyễn Phúc Chính (2014), *Lý luận dạy học Sinh học*, Nhà xuất bản Giáo dục.
- [3] Võ Thành Lâm (2012), *Đổi mới phương pháp dạy học ở đại học theo hướng sư phạm tích cực*, Trường Đại học Sài Gòn.
- [4] Nguyễn Văn Phương (2020), *Lý luận dạy học đại học*, Trường Đại học Trà Vinh.